

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

**Práce s klavírními miniaturami Luboše Sluky
v pohybových aktivitách
u dětí předškolního věku**

Bakalářská práce

Autor: Iveta Zavadilová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce: PhDr. Hana Příbylová

Hradec Králové

2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Iveta Zavadilová

Studium: P12745

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Název bakalářské práce: **Práce s klavírními miniaturami Luboše Sluky v pohybových aktivitách u dětí předškolního věku**

Název bakalářské práce AJ: Working with piano miniatures Lubos Sluka in physical activities with pre-school children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V teoretické části se práce bude věnovat skladateli Luboši Slukovi a jeho tvorbě se zaměřením na tvorbu pro děti. V praktické části budou vypracovány modelové situace pro využití klavírních miniatur v pohybových hudebních činnostech.

JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Hradec Králové: Tandem, 1999-2004 HERDEN, J. Hudba jako řeč. Praha: Scientia, 1998 JAGLOVÁ, J. Začínáme s hudební výchovou. 1999 ZEZULA, J., JANOVSÁ, O. a kol. Hudební výchova v mateřské škole. Praha: SPN, 1987 D'ANDREA, F. Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování. Portál, 1998

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Hana Příbylová

Oponent: prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 6.1.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne.....

Podpis:.....

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Haně Příbylové za odborné vedení, trpělivost, pečlivost a užitečné rady, které mi ochotně poskytovala při zpracování a vedení mé práce.

Anotace

ZAVADILOVÁ, Iveta. *Práce s klavírními miniaturami Luboše Sluky v pohybových aktivitách u dětí předškolního věku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. s. 49. Bakalářská práce.

Bakalářská práce „*Práce s klavírními miniaturami Luboše Sluky v pohybových aktivitách u dětí předškolního věku*“ jejímž cílem je propojení a využití různých pohybových aktivit u dětí předškolního věku s klavírními miniaturami.

V teoretické části se má práce věnuje určitému skladateli, jeho životě, tvorbě, se zaměřením na tvorbu pro děti. Dále se zaměříme na vymezení terminologických pojmů hudební výchovy, které s prací souvisí a využití rámcového vzdělávacího programu.

V praktické části budou vypracovány různé modelové situace pro využití klavírních miniatur v různých hudebních činnostech.

Klíčová slova: Luboš Sluka, klavírní miniatura, hudební činnosti, Rámcový vzdělávání program.

Annotation

ZAVADILOVÁ, Iveta. *Working with piano miniatures of Lubos Sluka in physical activities of pre-school children*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2014. s. 49. Bachelor thesis.

Bachelor thesis „*Working with piano miniatures of Lubos Sluka in physical activities of preschool children*“ which main goal is to connect and use a variety of physical activities of pre-school children with piano miniatures.

The theoretical part of my thesis is dedicated to composer Lubos Sluka, to his life and compositions, focusing on works for children. Hereafter, I will focus on defining of terminological concepts of music education, that are related to this work and on use in the frame of the educational program.

In the practical part there will be developed a variety of different scenarios for use of piano miniatures in various musical activities.

Keywords: Lubos Sluka, piano miniatures, motion, music activities, General education program

Obsah

Úvod

1	Životopis českého skladatele.....	4
1.1	Dětství	4
1.2	Školní a studentská léta	5
1.3	Životní cesty	6
1.4	Slukova tvorba	6
1.5	Ocenění	8
2	Klavírní miniatury	9
2.1	Klavírní miniatury s dětskými hudebními aktivitami	9
2.2.	Klavír, jako hudební nástroj	10
3	Hudební výchova v mateřské škole.....	12
3.1	Cíl a prostředky hudební výchovy	12
3.1.1	Pěvecké činnosti.....	13
3.1.2	Poslechové činnosti	14
3.1.3	Instrumentální činnosti.....	15
3.1.4	Hudebně pohybové činnosti	17
4	Hudební činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu	23
4.1	Rámcový vzdělávací program.....	23
4.3.1	Dítě a jeho tělo	25
4.3.2	Dítě a jeho psychika	26
4.3.3	Dítě a ten druhý	28
4.3.4	Dítě a společnost	29
4.3.5	Dítě a svět.....	30
5	Klavírní miniatury	32
5.1	Klavírní miniatura „Švihadlo“	32
5.2	Klavírní miniatura „Veselá“	38
5.3	Klavírní miniatura „Smutná“	43

Závěr.....	46
Použité informační zdroje.....	47
Přílohy.....	49

Úvod

„Hudba, i když je dokonale udělaná, ale nemá nápad, je k ničemu.“

Luboš Sluka

Bakalářská práce *„Práce s klavírními miniaturami Luboše Sluky v pohybových aktivitách u dětí předškolního věku“* snad nemůže mít lepší uvedení, než jsou slova Luboše Sluky.

Téma jsem si vybrala z důvodu svého velkého zájmu o hudební i pohybovou výchovu v předškolním vzdělávání. Při dosavadní pedagogické praxi v Mateřské škole Čtyřlístek v Rychnově nad Kněžnou jsem měla možnost zjistit, že hudba propojená s pohybem dětí neskutečně naplňuje a přináší jim radost, prožitek a odhodlání ze sebe dostat to nejlepší. Při výběru nové skladby, melodie, písničky hned poznáte, jestli děti zaujme a nadchne. Vždy se snažím svými hudebními či tanečními nápady přiblížit přání dětí, protože vidět pohled rozzářených a natěšených očí, to je pro učitelku nejkrásnější odměna za připravenou a odvedenou práci. A to byl hlavní důvod a motivace napsat tuto bakalářskou práci.

V teoretické části se moje práce bude věnovat skladateli Luboši Slukovi, jeho životě a tvorbě pro děti. Dále se budu ve své práci zabývat objasnění pojmu klavírní miniatura a vytyčení hudební výchovy z pohledu jejího členění. V neposlední řadě nesmí chybět Rámcový vzdělávací program a jeho propojení s hudebně pohybovou výchovou.

V praktické části vytvořím modelové situace, s klavírními miniaturami Luboše Sluky, které propojím především s pohybem a dalšími hudebními činnostmi. Všechny činnosti společně s dětmi z mateřské školy Čtyřlístek vyzkoušíme a zrealizujeme v praxi.

Uvedené téma mi umožnilo získat nový pohled na pojetí hudebně pohybové výchovy, a to především díky hodinám Evy Jenčkové, kde jsem s klavírními miniaturami zkoušela pracovat. Hudební výchova je často chápána pouze jako zpěv písní. Víme však, že součástí hudební výchovy je i poslech, pohyb a instrumentace. V současném přístupu v předškolní pedagogice je třeba hledat určité souvislosti. Hudební výchova ovlivňuje nejen hudební projevy dítěte, ale také jeho prožitky, seznamování s okolním světem a správné návyky, silně může ovlivnit rozvoj citového života dětí především v oblasti estetické a mravní.

1 Životopis českého skladatele

1.1 Dětství

Nedaleko Rychnova nad Kněžnou se ve městě Opočně narodil 13. září 1928 Luboš Sluka, v současné době jeden z nejhranějších českých skladatelů. V té době nikdo ani netušil, že i planetka putující vesmírem ponese Slukovo jméno a jeho významně ceněná hudba bude znít po celém světě. Z tamějšího zámku v rodném Opočně, kde pracoval jako správce jeho dědeček, má Luboš Sluka ty nejradostnější zážitky a vzpomínky: *"Když jsem spával u dědečka, bylo to zajímavé. Zámek pro mě byl tajemný dům. Když tam přijela šlechta, tak jsem pozoroval, co se tam děje. To se potom konaly na podzim hony, byly velké hostiny a kníže Colloredo-Mansfeld¹ tam nechal přivést i cikánskou kapelu...V tom zámku jsem vyrostl a znám tam každý kout. To byla krajina mého dětství."*²

Otec Antonín Sluka, který pracoval jako knihtiskař, byl také horlivým zpěvákem a hudebníkem. Matka Eliška Sluková pracovala jako úřednice a též hrála na klavír. Rodiče Sluky vlastnili na náměstí papírnictví, knihkupectví a knihtiskárnu. To oni vedli svého syna k hudbě, a tak se začal učit na klavír. Takto líčí své zážitky s hudbou: *"Mě a sestru učila paní řídící Odvárková z Pohoří. Ta mi dala takové první základy muziky. Pak jsem začal s houslemi, ale to mi moc nešlo, tak jsem hrál na flétnu. Když byla založena hudební škola na Opočně, potom jsem se tam učil na akordeon."*³

Luboš Sluka navštěvoval obecnou školu v Opočně, která měla republikový význam především v hudební výchově. V roce 1934 právě tady vznikla Společnost pro hudební výchovu. Tato společnost měla přispět ke zkvalitnění výuky především v oblasti hudební výchovy.⁴ Než začala druhá světová válka, žilo město bohatým společenským životem. *"Chodili jsme na všechny koncerty a vždy jsme se na to těšili,"* dodává skladatel.⁵

¹ **Colloredo-Mansfeld.** Italsko-rakouský rod, který přišel do českých zemí během třicetileté války. Střídavě žije na zámku v Dobříši, rod uplatňoval i restituční právo na Zbiroh a v současné době vede spor o zámek Opočno.

² Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

³ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

⁴ PROPOPCOVÁ, Michaela. Luboš Sluka - Profil skladatele se zaměřením na instruktivní klavírní tvorbu. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. FIM. 104 s.

⁵ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

Slukovo umělecké vnímání poznamenal i rozhlas. Každou neděli poslouchal rozhlasové koncerty i operu. Začal působit jako ochotník, hrál například v *Panu Johanidesovi* od Iva Jiráska nebo v *Našich furiantech*. "Dnes se divím, že jsme jako kluci u toho vydrželi, ale nějak nás to bavilo. Byla to krásná doba, kdy jsme se všichni v těch spolcích hezky vyžívali, protože v té době za okupace bylo vše jinak krutě omezené."⁶

1.2 Školní a studentská léta

Na reálném rychnovském gymnáziu, kde studoval, se Luboš Sluka poprvé pokouší o komponování. V době protektorátu jako každý student povinně odebírá časopisy s německými lidovými písničkami a učí se je zpívat. Jeho profesor neumí hrát na klavír, pouze jedním prstem vybrnkává melodii písně. Všichni se mu smějí, až se nešťastný pedagog jednoho dne zeptá, jestli někdo z nich na klavír umí hrát.

„... Já jsem se nepřihlásil, ale moji spolužáci to na mě řekli. Potom jsem ty písničky přehrával, ale připadalo mi to velmi jednoduché. A tak jsem se pokoušel ty písně harmonizovat doma. Pak později jsem začal harmonizovat naše lidové písničky, a když jsem začal hrát na varhany, tak jsem se naučil neuměle improvizovat.“⁷

Po absolvování *Reálného gymnázia v Rychnově nad Kněžnou* (1939 – 1944) a následně *grafické školy* v Novém Městě nad Metují (1944 – 1947) začal pracovat v Opočně jako typograf (1948 – 1950), dále byl ředitel kůru a sbormistrem pěvecké jednoty Vorel⁸ (1948 – 1950). V tu dobu už vytvořil spoustu menších písňových i klavírních skladeb.⁹ Pracoval také šest let v otcově knihtiskárně v Opočně, když v roce 1950 dochází k jejímu násilnému znárodnění, záhy odchází na *pražskou konzervatoř*. Získává hned tři absolutoria s vyznamenáním v oborech dirigování (u profesora Bohumila Špidry a Aloise Klímy), bicích nástrojů (u profesora Špačka) a také samozřejmě skladby (zde byli jeho profesory František Pícha a Miroslav Krejčí).

⁶ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

⁷ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

⁸ **Vorel**. V roce 1985 vznikl mužský zpěvácký spolek, který byl nazván k počtě na Opočně narozeného vlastence a hudebního skladatele VOREL.

⁹ MACEK, Petr. a kol. *Český hudební slovník osob a institucí*. [online]. 2009. vyd. [cit. 2015-02-16]. Luboš Sluka. Dostupné: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=6076

"Než jsem tam přišel, tak jsem byl teoreticky nevzdělaný. Měl jsem naštěstí velmi dobré profesory, na které s vděčností vzpomínám, a poznal jsem i různé směry a různé způsoby výuky, což každému doporučuji." ¹⁰

V roce 1955 absolvoval *Akademii múzických umění* v oboru skladby u profesora Jaroslava Řídkého, o rok později u Pavla Bořkovce. Scénickou a filmovou hudbu studoval u profesora Václava Trojana.

1.3 Životní cesty

Ve svobodném povolání skladatele prožil většinu života, činil se také i v několika významných funkcích. Byl dramaturgem *České televize*, věnoval se korepetici, koncertní spolupráci s předními českými pěvci a aranžování skladeb. Od roku 1963 pracoval v *Pantonu*, kde byl zprvu redaktorem a kde od roku 1969 působil jako šéfredaktor. V roce 1976 byl propuštěn z politických důvodů, poté se opět věnoval skladatelské tvorbě. Po roce 1989 spolupracoval na vytváření nové *Společnosti skladatelů* v rámci *Asociace hudebních umělců a vědců*, zde působil nejprve jako předseda dramaturgické komise a později v roce 1995 se stal předsedou celé asociace. Členem *Pondělníků*¹¹ byl od roku 1994. V roce 2007 se stal předsedou správní rady *Mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl*.

1.4 Slukova tvorba

"Když začínáte něco dělat a něco chcete dělat, tak vždycky máte, řekl bych, velice scvrklý zadeček, protože nevíte, jak to dopadne. Důležitá je pokora. Znal jsem se dobře s Josefem Bohuslavem Foersterem, který opravoval jedny z mých prvních skladeb. Ten mi říkal, co napíšeš dobře, tak to je od Pána Boha, s tím se nemáš žádný právo chlubit, a co napíšeš špatně, to je pitomost, to je od tebe." ¹²

V roce 1956 za svou *Sonátu pro violoncello a klavír* získal stříbrnou medaili ve skladatelské soutěži, úspěšná skladba se dostala do celého světa, dodnes se hraje na interpretačních hudebních soutěžích s vysokou úrovní. Desítky roků jsou také hrány Slukovy písňové cykly, také *Zpíváno dětem*, *Písňě renesanční* i celá řada dalších klavírních skladeb.

¹⁰ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

¹¹ **Pondělníci.** Název parafrázuje spolek okolo K. Čapka a TGM, vznikl jako jakýsi spolek přátel hudby, který se scházel pravidelně v pondělí, a členové na jeho platformě řešili nejen hudební otázky.

¹² Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

Sluka se stal i spoluautorem *Klavírní školičky* pro děti předškolního věku. Velký ohlas má jeho tvorba pro děti a mládež i hudba doprovázející desítky filmů (např. *Za trnkovým keřem* nebo *Na pytlácké stezce*) a také řadu seriálů. *"U filmové hudby jsem musel používat všechny možné styly a žánry. Někdy je potřeba jazz, někdy vážná hudba..."*¹³

Sluka chtěl věnovat své skladby i blízkým a rodným luhům a hájům. Ale přiznává, že inspirace na sebe dala dlouho čekat: *"...protože mám rád východní Čechy a tento kraj, ale bohužel jsem nic, co by mne oslovilo, nenašel. Jednou jsem se stavoval v antikvariátu v Hradci. Tam jsem objevil Kladské písně, písničky a balady, které posbíral v Kladsku v českém koutku Josef Štefan Kubín. To mě nějak okouzlo, protože to je nedaleko odsud. Do té doby jsem Kladsko nikdy neviděl. Vždy jsem se díval na hory a říkal jsem si, co je za nimi..."*¹⁴ takto inspirován napsal své *Kladské písně a balady*.

Slukova hudba nikdy nepodlehla jednoznačně žádné z novodobých skladebných technik nebo směrů. Přesto vědomě navazuje na ty nejlepší zvyklosti některých klasiků 20. století. Zejména za dikci a etiku Leoše Janáčka, opravdovost a senzibilitu Josefa Suka a Bohuslava Martinů. Luboš Sluka se také věnuje tvorbě literární i výtvarné (Sluka životopis). V neposlední řadě stojí za zmínění, že v roce 1990 založil vlastní hudební vydavatelství *Editio Musica Humana*.¹⁵

Rozdělení děl do různých kategorií pro lepší orientaci:

- 1) Mládež a ZUŠ: *Klavírní školička, Hry a sny, Klavírní breviář, Návraty.*
- 2) Klavírní tvorba.
- 3) Zpěv.
- 4) Sólové nástroje.
- 5) Komorní tvorba.
- 6) Orchestrální tvorba.
- 7) Duchovní tvorba.
- 8) Varhanní tvorba.
- 9) Ostatní tvorba.

¹³ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

¹⁴ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

¹⁵ SLUKA, Luboš. *Luboš Sluka: Životopis* [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-11-24]. Dostupné z: <http://lubosluka.com/zivotopis/>

1.5 Ocenění

Velká řada Slukových skladeb byla vyznamenána různými cenami ve světě (Vídeň, Cannes, La Plata, Moskva, Varšava, Milano) i doma (cena Českého hudebního fondu, pražské konzervatoře, Pantonu, ministra kultury a jiné).

Dělí se o cenu **Zlatá perla** z Milána se skladatelem Hanušem Janem za hudbu k zahraničnímu seriálu *Poklad na ostrově*, jenž byl natočen podle románu R. L. Stevenson.¹⁶ V roce 2003 byl vedle jiných hudebních ocenění vyznamenán **Čestnou medailí T. G. Masaryka**. Mezi další skladatelova ocenění patří **Zlatá cena Ochrana svazu autorského**, která je významným oceněním významného českého skladatele. Na počest jeho pětapadesátých narozenin byla pojmenovaná mezinárodní astronomickou společností nově objevená planetka jménem LUBOSLUKA.¹⁷

*"Mám celý ten program, jak se to jmenuje a jaké to má parametry, jak to je veliké. Takže tam někde lítám nahoře. Je to pro mě dost velké vyznamenání, poněvadž to přišlo samo od sebe. Ale to víte, takováhle světská sláva, polní tráva."*¹⁸

Rád se stále vrací do regionu a města, kde se narodil. Zde se také aktivně podílí na kulturním životě. Důkazem je skladba, kterou napsal pro první ročník *Mezinárodního hudebního festivalu F. L. Věka* (na téma jedné z největších dochovaných skladeb Františka Vladislava Heka - *Missa Pastoralis*). O jeho významu pro rodiště hovoří jasně i název - *Stálá expozice Františka Kupky a Luboše Sluky*, která byla v Opočně otevřena v září 2012.

Dále se Luboš Sluka zasloužil i o zmapování díla svého přítele z mládí, Radima Drejsla, hudebního skladatele a rodáka z Dobrušky: *„Hudební skladatel Luboš Sluka, přítel Radima Drejsla, nám vytipoval deset nejhodnotnějších skladeb. Podařilo se nám sehnat na všechny notový zápis,“* řekl Stanislav Kupka, hudební nadšenec, který mu pomáhal se „znovuoživením“ Drejslovy tvorby.

To vše jsou stopy Luboše Sluky, které skladatel nezapsal na notový papír. Zanechaly v umění a české hudbě vůbec mnoho pozitivního.¹⁹

¹⁶ BEDNÁŘ, Petr. *Město Dobruška: Zpravodaj*. [online]. 2008 [cit. 2014-11-24]. Luboš Sluka: Moudrý skladatel s vlastní planetkou. Dostupné z: <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=469>

¹⁷ SLUKA, Luboš. *Luboš Sluka*. [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-11-24]. Životopis. Dostupné z: <http://lubosluka.com/zivotopis/>

¹⁸ Z rozhovoru s Lubošem Slukou.

¹⁹ EHLOVÁ, Dana. *Novinky.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-31-04]. Hudební skladatel Luboš Sluka obdržel Zlatou cenu Ochranného svazu autorského. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/vase-zpravy/praha/1043-25617-hudebni-skladatel-lubos-sluka-obdrzel-zlatou-cenu-ochranneho-svazu-autorskeho.html>

2 Klavírní miniatury

*„Klavírní miniatury patří do kontextu záměrně komponované tvorby pro děti. Vznikají především jako skladby instruktivního charakteru, určené ke zdokonalování technické stránky dětské klavírní hry a zároveň i k její výrazové interpretaci“.*²⁰ Klavírní tvorba pro děti, však kromě instruktivní funkce, může mít další uplatnění. Vhodně vybrané, umělecky hodnotné miniatury, v jejich živé interpretaci se dostávají i k dalším dětem a jsou hlavním klíčem k vytvoření společné zážitkové situace.

Klavírní miniatury rozvíjí posluchačské dovednosti dětí a nabízejí učitelům hudební výchovy mnohostranné využití. Jsou to skladby malého rozsahu s přirozenou vnitřní stavbou, představují emoční druh hudby, který námětově, rozdílností, výběrem a uspořádáním hudebně výrazových prostředků odpovídá myšlení a hudební zkušenosti dětí mladšího věku. Z hlediska pedagogického záměru mohou být miniatury názorným příkladem hudebních žánrů a forem, ale také samozřejmě ukázkou slohového období nebo tvorby určitého skladatele. Jsou také důležitou a účinnou motivací k dětským hudebním činnostem či k integraci předmětů múzické povahy.

Mnoho klavírních skladbiček je příhodným materiálem k různým múzickým činnostem dětí a k rozvíjení jejich elementární schopnosti percepční analýzy podobou motivovaných, samostatně řešených úkolů. Takto realizovaná poslechová aktivita s převahou aktivizačních prvků je nejlepší formou v rozvoji prvotních dětských posluchačských dovedností.²¹ *„...lze považovat soustavnou tvořivou práci s klavírními miniaturami za průpravu uvědomělému vnímání a prožívání již závažnějšího, ovšem dětem daného věku přiměřeného hudebního díla.“*²²

2.1 Klavírní miniatury s dětskými hudebními aktivitami

Z charakteristiky klavírních miniatur vyplývá pro jejich využití k dětskému pohybovému projevu celá řada výhod. Miniatura má především přehledný formový půdorys malého rozsahu a pochopitelností hudebně výrazových prostředků umožňuje spojit dětskou přirozenou analýzu hudební řeči s pohybovým ověřením její obsahové platnosti.

²⁰ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. s. 121

²¹ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. 320 s.

²² JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. s. 122

Následující kreativní zhodnocení získaných dětských zkušeností při provedení s hudbou dané klavírní skladbičky a při jejich použití návrhu dětské pohybové choreografie. „*Tyto kreativní hudebně pohybové situace jsou zároveň citlivou cestou k prohloubení dětské emocionality, která je bohatě sycena nejen vnitřním prožitkem individuálního pohybového sladění s hudbou, ale též uspokojením z kreativního projevu jednotlivců i spolupráce dětské skupiny.*“²³

Soudobé klavírní skladbičky vycházejí naproti dětskému hudebně pohybovému projevu také vlastní tematikou blízkou dětem. Především díky ní je iniciována dětská způsobilost situační nebo dějové empatie (na základě vytváření pohybové představy dětí), tím se rozvíjí jejich fantazie a představivost. Je také třeba připomenout motivační význam tematicky odpovídajícím rekvizitám a kostýmových doplňků, které dokážou podpořit dětskou pohybovou empatii a podporují k spontánnosti a přirozenosti dětského pohybu.

Nabízí se nám k použití celé spektrum pohybových prostředků. Například různé druhy charakteristické chůze a drobný běh, které děti rády používají s oblibou při pantomimickém znázornění zvířat, postav nebo věcí. Dále hra na tělo, k tomu patří tleskání, pleskání, dupání a podupy, také pohyby pažemi, hlavy a trupu. Rytmická řeč těla používaná v koordinaci s hudbou inspiruje k pohybu v kreativních kombinacích. Nesmíme zapomenout na taneční prostředky, jako jsou taneční chůze, úkroky, poskoky, otočky, ty se nejvíce využívají právě v klavírních miniaturách s pohádkovým námětem, pantomimu napodobující pracovní činnosti, hrajeme při ní na hudební nástroj a používáme gesta a výraz při zpěvu. Využíváme i různých rekvizit, které na děti působí svoji barevností, lehkostí materiálu a vedou děti k pohybovému spojení s rekvizitou (šátky, stuhy). Můžeme zařadit i hudební nástroje a různé ozvučné předměty.²⁴

2.2. Klavír jako hudební nástroj

Klavír jako hudební nástroj, pojmenován také jako piano a fortepiano. Slovo klavír nejprve označovalo klaviaturu. Okolo roku 1800 se jeho význam vymezil pro pojmenování dnešního klavíru. Do své hudební činnosti byl uveden nástrojářem z Německa Georgem Silbermannem z Freiburgu.

²³ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole. 1. vyd.* Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. s. 122

²⁴ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole. 1. vyd.* Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. 320 s.

Klavír má velký tónový rozsah od tónu A₂ do tónu c⁵, má dynamické rozpětí s hbitou tónovou technikou, možností polyfonní a akordické hry, ve které můžeme tóny přerušovat nebo opakovat. Klavírní skříň je vybavena ozvučnou deskou s předsunutou klávesnicí. Stiskem klávesy se dá do pohybu mechanika, která vymrští kladívko ke strunám, a tím je rozezvučí. Klavír má také dusítka přerušující nebo utlumující doznívající tón.

Klavír se vyčleňuje z galerie hudebních nástrojů jako jeden z našich nejbližších přátel. Ve spoustě domácností stojí tento tichý společník důstojně, s vědomím své utajené mohutnosti v celé své kráse. Nese v sobě projev důmyslnosti ducha a mistrnosti lidských rukou. V koncertních sálech obdivujeme klavírní virtuózy, ale klavír nemá pouze jedno uplatnění. Důležitější význam má v domovech. Několika tóny dokáže otevřít i těm nejmenším dětem vzdálený svět hudby. Duše i prsty v něm nalézají stále větší krásu a dovednosti.²⁵ „*Pod zkušenýma rukama naplní prostor nejkrásnějšími melodiemi i bez dokonalosti a virtuozity. Doprovodí intimitu rodinných chvil stejně, jako nabídne silný prožitek osamocenému jedinci.*“²⁶

²⁵ SLUKA, Luboš. *Klavírní breviř pro mladé i straší pianisty*. Praha: Panton, 1988. ISBN 35-035-88.30 s.

²⁶ SLUKA, Luboš. *Klavírní breviř pro mladé i straší pianisty*. Praha: Panton, 1988. ISBN 35-035-88. s. 1

3 Hudební výchova v mateřské škole

3.1 Cíl a prostředky hudební výchovy

„Hudební výchova v mateřské škole má charakter mnohotvárného procesu, probíhající v úzkém kontaktu se všemi výchovnými složkami, s cílem vytvořit základy pro harmonický rozvoj člověka. Není jen protiváhou rozumového postoje ke světu, neboť zasahuje celou psychiku dítěte.“²⁷

Hudební výchova rozvíjí pohybovou činnost, smyslové vnímání a estetické cítění. Dále napomáhá prohlubovat myšlení, řeč, hudební schopnosti dětí a jejich obrazotvornost. Pomocí hudby se vytváří osobnost dítěte. Se zpěvem písní a poslechem hudby by se mělo začít co nejdříve. Už v prenatálním období dítě reaguje na hudbu. Pro nejmladší děti je hudba bohatým zdrojem nenahraditelných zážitků. Dítě se učí pomocí hudby hudebně slyšet, vyjadřovat se, porozumět hudebnímu vyjádření a citově hudební zážitek prožívat. Jde nám o probuzení smyslu dítěte pro hudbu a též i smysl pro krásu.

Hudební výchova zařazuje soubor zvukových podnětů, hudebně pohybové hry – činnosti, hry s prvky hudební tvořivosti. Nejpřirozenější projev dětí je zpěv. Práce s písněmi poskytuje dětem všestranné hudební zkušenosti v kolektivu či individuálně, s doprovodem i bez doprovodu. Měli bychom dávat velký důraz na kultivovaný projev jak při hudebních činnostech, tak v běžném projevu. V novém pojetí hudební výchovy upřednostňujeme aktivitu dětí, dbáme na strukturu rozmanitých hudebních činností, podporujeme spontánnost, fantazii a tvořivost.

Prostředky daného procesu poznávání hudby v hudební výchově zařazujeme hudební říkadla, hádanky, pranostiky, popěvky, dětské i lidové písně, malé charakteristické skladby, hudební pohádky a poslechové skladby.

V hudební výchově rozvíjíme rytmus, tempo, cit pro melodii, dynamiku, nástrojovou barvu a harmonii. *„Dětská „hra s hudbou“ probíhá v mateřské škole soustavně, tj. nejen v zaměstnání, ale při příležitosti během dne.“²⁸*

²⁷ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 39

²⁸ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 39

Soubor hudebních činností, které je možno rozdělit do čtyř skupin:

- 1) Pěvecké činnosti.
- 2) Poslechové činnosti.
- 3) Instrumentální činnosti.
- 4) Hudebně pohybové činnosti.

3.1.1 Pěvecké činnosti

Pěvecké a poslechové činnosti patří mezi hlavní složky hudebních činností. Zpěv a hudební i pohybové hry jsou pro předškolní děti (od tří do sedmi let) nenahraditelnou činností, protože je vnímají nejvíce smyslově. Hudba, rytmus i forma mají určitý řád, který je nutno dodržovat. I každá hra má svá pravidla, a ty je nutno respektovat. Při zpěvu se rozvíjejí základní hudební schopnosti. Vhodnými tóninami pro děti předškolního věku jsou D dur a moll. Dáváme dětem dostatek možností se samostatně projevit, rádi si je poslechneme a povzbudíme.

Každá učitelka by v dětech měla rozvíjet základní hudební schopnosti (tonální citění, hudební představy, ukázat různé rytmické cvičení) a vše rozvíjet společně se zpěvem. U některých dětí se podaří rozvinout hudební schopnosti dříve a u některých později. Máme – li ve své třídě „nezpěváčka“, je dobré ho zaměstnat jinou hudební činností. K základním pěveckým schopnostem patří zpěv v tónině se správnou intonací a s dodržováním rytmu. Dříve než slova dítě začíná vnímat melodií, rytmus, tempo, barvu a náladu písně.²⁹

Hudební hry při pěveckých činnostech

- 1) **Hra zpívaná v různém kontrastu** – učíme děti vnímat a chápat změnu;
a) Rychle x pomalu; b) Tiše x hlasitě; c) Vysoko x hluboko.
- 2) **Hra se zvukomalebnými slabikami** – např. písničku *Kočka leze dírou*, můžeme zpívat slabiku mňau (velmi zábavná forma a také velmi prospěšná, děti se snaží aktivněji vyslovovat).
- 3) **Hra s nedokončenou písničkou** – učitelka zpívá libovolnou písničku a dáváme příležitost k dokončení sólistovi, nebo skupině.
- 4) **Hra na sólistu** – zpíváme písničku a určíme úsek, v němž bude hrát pouze nástroj, nebo dítě (např. sólo pro dřívka, nebo sólo pro Lukáška).

²⁹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. 387 s.

- 5) **Hra si zazpívá** – rozvíjíme samostatnost, hudební představivost a pohotovost, rozdělíme písničku mezi dvě děti nebo skupiny a každý(á) zpívá po různých dvojtaktích.
- 6) **Hra „ztratila se melodie“** – učitelka začne zpívat písničku, jakmile přestane, vybere jedno dítě, a to bude mít sólo a bude si moc písničku dokončit dle vlastní fantazie a představivosti.
- 7) **Hra „já jsem muzikant“** – rozvíjí rytmiku a procvičuje dovednost hrát na různé rytmy a k tomu zpívat, patří sem hry na tělo.
- 8) **Hra na řetězovku** - dítě zpívá dva takty, pak ho vystřídá kamarád/ka, než se zazpívá celá písnička.

3.1.2 Poslechové činnosti

„Činnosti poslechové směřují od vnímání krátkých zvukových a tónových celků k citovému prožitku a estetickému zážitku. Jejich cílem je rozvoj hudebního sluchu, hudební sluchové představivosti a poslechových dovedností, postupně i osvojování si základních výrazových prostředků hudební řeči aktivním poslechem.“³⁰

V přiměřené míře poznávání spojujeme s vlastní aktivitou dětí v oblasti pohybové, pěvecké a instrumentální a s takovými myšlenkovými pochody vytváříme základy pro elementární hudební myšlení. Děti si ve svých počátcích osvojují nejjednodušší výrazové prostředky hudby díky vnímání zpěvu.

V předškolním vzdělávání dětí vychází poslech hudby z *činnostního základu*. V předškolní výchově se poslech hudby začleňuje do všech komplexů hudebních činností. Děti seznamujeme i s hudebními, ale i nehudebními projevy. Často spojujeme poslechové činnosti s pohybovými (pohybovou hrou, hrou na tělo, tleskáním, tanečkem, pleskáním podupy a luskáním). Dbáme na to, aby forma byla co nejsrozumitelnější a nejjednodušší. V předškolním věku mají být všechny činnosti nenásilně uvedené do světa hudebního a měli by obsahovat dětskou spontánnost aktivního sluchového motorického rázu.³¹

³⁰ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 46

³¹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. 387 s.

Práce s poslechovou skladbou

„Poslech hudebního díla má být pro děti pramenem hudebního i emocionálního zážitku, prostředkem k poznávání hudby, ke zkvalitňování estetického vnímání a k rozvoji posluchačských dovedností.“³²

- 1) **Motivace** - u každé skladby začneme motivačním uvedením, svým výrazem či obsahem spojující zážitky dětí, a upozorníme je na prvky, název a zaměření, které by měly ve skladbě poznat.
- 2) **Přednes skladby** - skladba by měla předvedena „živě“ nebo reprodukovat, přednes musí být výrazově a technicky hodnotný, což závisí na důležitosti přípravy učitelky.
- 3) **Rozhovor** – zjistíme, jestli děti pochopily charakter skladby, upozorníme je na výrazové prostředky a nevnučujeme své postoje, jen je zkusíme vést při jejich uvažování a poznávání.
- 4) **Opakovaný poslech** – rozvíjíme jejich představivost o hudbě, schopnost zapamatovat si, s poslechovou skladbou pracujeme i v dalším zaměření, vždy jiným způsobem, takto nejdéle a nejlépe udržíme zájem dětí.
- 5) **Aktivita při poslechu** – podnětujeme tím, že děti předem upozorníme na to, na co se mají při poslechu zaměřit (charakter skladby, druh, námět nebo program), na různé hudební žánry reagujeme konkrétní pohybovou činností.³³

„Poslechová činnost s převahou aktivizačních prvků je progresivnější formou a svým pojetím nejlépe vyhovuje požadavkům a možnostem hudebně - pohybové práce v mateřské škole.“³⁴

3.1.3 Instrumentální činnosti

„Dětská instrumentální hra je činností, která podporuje rozvoj hudebnosti dítěte formou aktivní účasti na spoluvytváření elementární hudby. Vychází z přirozené dětské touhy po uplatnění znějících předmětů při deklamaci říkadla, zpěvu písní a pohybu.“³⁵

³² ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 143

³³ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. 387 s.

³⁴ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 144-145

³⁵ STRNADOVÁ, Karla – ZEŽULA, Jiří. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha. Naše vojsko. 1988. s. 16

Instrumentální hra zušlechťuje estetickou vytříbenost dítěte, která u něho obohacuje hudební aktivitu, rozvíjí cit pro hudební formu, smysl pro rytmus a vyvolává přirozenou hudební tvořivost.

Hudební nástroje a jejich dělení

- 1) **Nástroje bicí rytmické** – bubínek, tamburína, triangel, hůlky, činely, rolničky, chřestidlo, zvonek, tympány, dřevěný blok.
- 2) **Nástroje bicí melodické** – xylofon sopránový a altový, zvonkohra altová, sopránová, metalofon sopránový a altový.

„Bubínek, otec všech nástrojů. Kdyby to český jazyk dovolil, měli bychom mluvit o „matce“, protože chvění napjaté membrány je zvukem země. Je to zvuk instinktivní, snadno proveditelný, vzrušující a sdělný.“³⁶

Práce s dětskými hudebními nástroji

Důležité je, aby při osvojování základní techniky hry na nástroj, dítě slyšelo a vidělo hru od učitelky a při prvotní hře bylo směřováno k citlivému manipulování a každým novým hudebním nástrojem.

- 1) **Tleskáme a hrajeme rytmus** – rytmický přednes v krátkém říkadle je pro děti nejjednodušší, na doprovázení a tleskání do rytmu od začátku do konce, jsou nejvhodnější rytmické popěvky, říkadla a říkadla u písní.
- 2) **Tleskáme a hrajeme metrum** (základní doby) – způsob upevňující smysl pro pravidelnou pulsaci, jenž je podstatou doprovodů k písním.
- 3) **Tleskáme a hrajeme první dobu v taktu** – upevňování smyslu pro pravidelnou pulsaci, ale také současně navodíme hbitost zpěvu bez vyřazení individuálních slabik, dítě hraje pouze první dobu.
- 4) **Tleskáme a hrajeme začátky veršů** – děti postupně vedeme k cítění pravidelných dvoutaktů a čtyřtaktů, využíváme tento způsob u ukolébavek a lyrických písní, hra na tělo je jemná.
- 5) **Tleskáme v doprovodu rytmu závěrečné části verše** – děti zkouší vyhledávat rýmy a rýmující se slova na konci veršů, tím si cvičí pohotovost a pozornost.

³⁶ D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování: hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let.* Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 84 s. ISBN 80-7117-8232-7. s. 13

- 6) **Střídání hudebních nástrojů v doprovodné hře** – používají zvukově kontrastní nástroje, které se střídají, naučíme hrát všechny děti a později po zvládnutí rytmu vybíráme jednotlivce nebo skupinku.
- 7) **Instrumentální doprovod, v němž se hráči postupně střídají** – děti se seznamují s vyjadřovacími prostředky - zeslabování x zesilování, rozvíjí si smysl pro formu.
- 8) **Opakované rytmické doprovody** – v předchozích formách se děti připraví ke hře opakovaného doprovodu, motiv rytmického rázu je podložený slovem, které s dítětem mnohokrát zopakujeme.
- 9) **Hra v pomlce** – procvičování využíváme hru na tělo, kde je pomlka pleskneme, můžeme využít i hudební nástroje, dětem písni, kde bývají pomlky, činí potíže.

3.1.4 Hudebně pohybové činnosti

„Dnešní doba s technickou vyspělostí a s vysokým stupněm specializace v odborné práci často opomíjí výchovu člověka po stránkách citové, etické a estetické, které by vytvořily v člověku žádoucí rovnováhu racionální a citových složek, aby mohl vyrůst v pevnou samostatnou myslící a citově bohatou osobnost.“³⁷

Psychologové poukazují, že právě múzická výchova nejmenších dětí by měla vycházet z jejich zájmu o pohyb, hudební cítění, kolektivní hru, a především o jejich vyvíjející se obrazotvornost. Hlavní podstatu pohybu hudebně pohybové výchovy u dětí předškolního vzdělávání vytváří spojení hudby s pohybem a naopak. To má význam v tom, že písničky jsou doplňovány primitivním tanečním pohybem, a opačně s pohybem, tancem, improvizací je spojen hudební doprovod. Není důležité, z čeho vycházíme, jestli z pohybu, nebo hudby. Z praxe víme, že hudba svým rytmem u nás vyvolává jasné pohyby. Hudba dokáže rytmicky sjednotit i skupinku lidí. Podstatná složka v hudbě není jen samotný rytmus, ale také dynamika a melodie. Pro aktivní vyjádření hudby je nutná průprava, ve které se u dětí snažíme vypěstít kulturu pohybu, základní taneční dovednosti, poznání charakteru písničky (ukolébavka, pochod), dramatizovat text říkadla nebo písničky a doprovodit pohyb hrou na dětské hudební nástroje nebo hrou na tělo.³⁸

³⁷ VISKUPOVÁ, Božena. *Hudba a pohyb: Hudebně pohybová výchova*. 2. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1987. ISBN 02-016.87. s. 5

³⁸ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. 387 s.

„To se ovšem podaří jen tehdy, dokáže-li dítě vložit do pohybu svou fantazii a opravdový prožitek.“³⁹ Tím si děti osvojí základní taneční kroky i prvky. V mateřské škole v hudební výchově setrváváme u přirozeného tanečního pohybu.

Základní prostředky hudebně pohybových činností podle Jiřího Zezuly

1) Elementární pohyb s rytmickou deklamací

Rytmická řeč je doprovázena přirozenými pohyby (chůze, běh, pleskání, tleskání, podupy aj...) a stojí na prvním místě v začátcích hudební pohybové výchovy. To se týká dětí ve třech až čtyřech letech. Děti ve věku pěti a šesti let si takto nejjednodušeji osvojí základ rytmického cítění. Všechny složky rozvíjíme od začátku souběžně s ostatními hudebními činnostmi. „Ve výchově rytmického cítění jsou však pohybové hry s rytmickou deklamací vděčným prostředkem, který dětem pomůže nejen osvojit si základní rytmy, nýbrž najít také větší jistotu v pohybu i ve zpěvu písní.“⁴⁰

2) Pohyb s hudebním doprovodem

Důležitý úkol ve cvičení má hudební doprovod, v něm děti reagují na určitou změnu rytmu, tempa a dynamiky. Při tanci vstupuje na první místo emocionální působení hudby a při malých formách často spojujeme taneční pohyb s instrumentálním doprovodem nebo zpěvem. „Radost z pohybu nesmí v žádném případě mizet z práce v hudebně pohybové výchově, neboť tím by ztrácel vlastní smysl této činnosti.“⁴¹ Za doprovodu hudebního nástroje začínáme většinou volným pohybem v prostoru, kde děti předvádějí základní taneční kroky (běh, chůze, poskoky, poskočný krok, chůze ve dřepu a výponu). Samozřejmě a velmi rády znázorňují pohybem určitý děj, zvířátko, věc nebo osobu. Upoutání dětské pozornosti se nám nejlépe daří při změně hudebního kontrastu. Např.: rychle x pomalu, zpomalování a zrychlování tempa, nízko x vysoko, dole x nahoře, slabě x silně, zeslabování x zesilování.

³⁹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 187

⁴⁰ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 177-178

⁴¹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 182

3) Lidové taneční hry

Již v minulosti tvořily lidové tanečky nejdůležitější náplň hudebně pohybového vzdělávání. Mluvené slovo a pohyb se stále vrací k tradičním lidovým kulturám. Taneční a drobné taneční útvary jsou především tance a lidové taneční hry, čerpáme z nich poučení o souladu pohybové a hudební složky. Uvedla bych lidové tanečky: *Pásla ovečky, Kolo, kolo mlýnský, Chodí pešek okolo, Na řemeslníky...* aj.

4) Současné taneční hry a drobné formy

V hudebně pohybové výchově používáme také jednoduché drobné tance a taneční hry. „*V těchto drobných formách často navazujeme na dětský folklór (používáme osvědčených základních pohybových prvků), avšak okruh námětů je širší (neomezuje se na někdejší život dětí na venkově) a výběr pohybů je bohatší.*“⁴²

Z praxe víme, že nenahraditelnou poutavost mají pro děti právě pohádky. Klasické pohádky s postavami čarodějnic, princezen, princů, vodníků, ale i moderní pohádky, fantasy plné kouzel. Hodně pohádek prostřednictvím dětského pohybu nelze překládat. Proto používáme pohádky osvědčené, jako je např. *Popelka, Šípková Růženka*, nebo si jiné můžeme dle vlastní fantazie vymyslet.⁴³

Soubor pohybových prvků podle Evy Jenčkové

„*K vyjádření hudebních zákonitostí pohybem potřebujeme odpovídající soubor pohybových prvků. Jejich výběr je limitován školními podmínkami, pohybovými dispozicemi dětí a učivem.*“⁴⁴

1) **Hra na tělo** – v hudební výchově se k rozvíjení dětského rytmického cítění oblíbeně používají tělesné pohyby, označujeme je jako hru na tělo, jde o různé druhy jako pleskání a tleskání dlaněmi, ale také rytmické podupy a luskání. Můžeme je vzájemně kombinovat a používat ve zpěvu písní s rytmickou deklamací, bývají součástí rytmicky hudebně pohybových her a poslechu hudebních děl.

⁴² ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. s. 191

⁴³ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. 387 s.

⁴⁴ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole-Hudba a pohyb, 1. díl*. Nová Paka: FTC 1997, 2001, ISBN 80-902662-4-X. s. 3

Druhy tleskání

- a) Normální tleskání – úder natažených prstů jedné ruky do dlaně ruky druhé.
- b) Tleskání skluzem – klouzavý pohyb dlaní ve svislém směru.
- c) Duté tleskání – dlaně jsou vyklenuté ve tvaru misky.
- d) Tleskání o hřbet - tleskání prstů o hřbet druhé dlaně, výrazně slabá dynamika.
- e) Mušličky – spojením prstů obou rukou do sebe.
- f) Tleskání různými směry – před tělem, nad hlavou, za tělem, natáčením do stran.
- g) Tleskání ve dvojicích a při chůzi.

Druhy pleskání

- a) Rytmické pleskání – dlaněmi o stehna ze stran nebo zepředu, ramena či boky, také o hrudník.
- b) Odpružené pleskání – obě ruce současně, nebo střídavě pravou a levou.
- c) Křížené pleskání – levá ruka na pravé stehno a opačně.
- d) Paralelní pleskání – těžké doby taktové, rytmu, metra, např. pravá ruka pleská metrum a levá rytmus.

Druhy podupů

- a) Podupy celé – důrazný dopad pološpičky nebo celého chodidla na podlahu, s pocitem pohybu do hloubky, střídání pravé a levé nohy.
- b) Krátké podupy patami – vsedě či vestoje, pravidelné podupy v rychlém tempu, pološpičky jsou opřeny o zem.
- c) Kombinace podupů – střídání pološpiček a pat obou nohou, štafeta pravidelných dvoutaktí, tak aby se děti mohly vidět.⁴⁵

2) **Chůze a drobný běh** – chůze je jeden z nejzákladnějších pohybových prvků v hudebně pohybové výchově. Dodržujeme především správné držení těla, našlapování a souzvuk chůze s hudbou.

Běh prováíme odlišnými způsoby, dodržujeme měkké přivíjení a odvíjení chodidla, správný rytmus, pérování v bocích, volné držení paží a hrudníku.

⁴⁵ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. 320 s.

Druhy chůze

- a) Stylizovaná chůze ve spojení s pantomimou (jdeme jako čáp, vrabčák, baletka, hlubokým sněhem...).
- b) Chůze v odlišných taktech.
- c) Chůze po špičkách, patách, ve dřepu, v podřepu, s podupy, se zvedáním kolen, s různou délkou kroků, s přenášením váhy, po vnější straně chodidel.

Druhy běhu

- a) Volný běh – přeběhnutí třídy ve skupině, i samostatně, s přeskočením překážky, s podlézáním.
- b) Rychlý běh – slalom.
- c) Běh - s ohnutou a nataženou nohou vzad, s nataženou nohou vpřed, s vysokým zvedáním kolen, pozpátku, v podřepu, stranou.⁴⁶

3) *Pantomima* – pohyb celého těla, výrazná mimika a gesta provázejí první dětská sdělení v předřechovém stádiu a setrvávají významnými komunikačními prostředky v dalším věkovém údobí, kdy doplňují a zbarvují dětský mluvený projev.

- a) Napodobujeme pracovní činnosti;
- b) Hrajeme na hudební nástroje;
- c) Používáme gesta a výraz při zpěvu;
- d) Hrajeme na operu a balet;
- e) Dramatizujeme texty pohádek.

4) *Taneční prvky* – přispívají k rozvoji hudebnosti, ale také k estetickému a emocionálnímu obohacení. Nejdůležitější v tanečním projevu je příprava, která se týká postavení tanečníků, tanečních kroků, prostorového řešení tanečního projevu.

Druhy tanečního prvků

- a) Točení, otočky – sólové, ve skupině, ve dvojicích, často v kruhu.
- b) Taneční chůze - *Kolo mlýnský, Točíme kolečko, Na řemeslníky*, lidové tanečky.
- c) Zátočky – většinou ve dvojicích, při ní se tančící otáčí okolo své osy.

⁴⁶ VISKUPOVÁ, Božena. *Hudba a pohyb: Hudebně pohybová výchova*. 2. vyd. Praha: Edito Supraphon, 1987. ISBN 02-016.87. 164 s.

- d) Tanečky ve dvojicích – čelem k sobě, za sebou, vedle sebe, k sobě, postavení dvojice levým bokem k sobě.
- e) Držení dvojic – za obě ruce proti sobě, za jednu ruku, dražení za lokty.
- f) Úkroky, poskoky...aj.⁴⁷

⁴⁷ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. 320 s.

4 Hudební činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu

4.1 Rámcový vzdělávací program

*„Rámcový vzdělávací program (RVP) – kurikulární dokument státní úrovně obecně platný pro určitou úroveň vzdělávání; v souladu s ním škola vypracovává a realizuje svůj školní vzdělávací program; rámcové vzdělávací programy vydává MŠMT.“*⁴⁸

Základním kurikulárním dokumentem pro předškolní vzdělávání je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání – RVP PV, podle něhož musí všechny mateřské školy tvořit své školní vzdělávací programy od 1. září 2007. Jeho verze byla vytvořena v roce 2001 a později pak aktualizována v roce 2004. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání (NPV) a Rámcové vzdělávací programy (RVP). Zatímco NPV formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku, RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní, a střední vzdělávání).

Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Školní vzdělávací program si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Rámcové i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. Do cílů předškolního vzdělávání zařazujeme a pracujeme se čtyřmi kategoriemi. Stanovuje cíle v podobě záměrů a výstupů, nejprve v úrovni obecné a po té následuje oblastní. Tyto kategorie jsou společně provázané a také se vzájemně odpovídají. *Rámcové cíle* vyjadřující záměry předškolního vzdělávání. Úmyslem předškolní výchovy je rozvíjet dítě po stránce psychické, fyzické a sociální a vést děti tak, aby na konci předškolního „*období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají.*“⁴⁹

⁴⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 44

⁴⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 8

Pedagogové by proto měli sledovat při své práci tyto důležité rámcové cíle.

- 1) *Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání;*
- 2) *Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;*
- 3) *Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.*

Klíčové kompetence představují výstupy dosažitelné v předškolní výchově.

- 1) *Kompetence k učení.*
- 2) *Kompetence k řešení problémů.*
- 3) *Kompetence komunikativní.*
- 4) *Kompetence sociální a personální.*
- 5) *Kompetence činnostní a občanské.⁵⁰*

4.2 Vzdělávací obsah RVP PV

Hlavní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole představuje obsah předškolního vzdělávání. RVP PV je definován tak, aby sloužil k dosahování vzdělávacích cílů a k naplňování vzdělávacích záměrů. Vzdělávací obsah v RVP PV je stanoven ve formě „očekávaných výstupů“ a „učiva“, a to jenom obecně. Obsah se stanovuje pro děti ve věku od tří do šesti (sedmi) let.

„...čím úplnější a dokonalejší bude propojení všech oblastí vzdělávání, a zároveň i připomínek, za kterých probíhá, tím bude vzdělávání přirozenější, účinnější a hodnotnější.“⁵¹ Obsah RVP PV je rozdělen do pěti základních oblastí, které se mohou určitým způsobem prolínat. Každá oblast také obsahuje vzdělávací nabídku (*co pedagog dítěti nabízí*), dílčí cíle (*co pedagog u dítěte podporuje*) a očekávané výstupy (*co dítě na konci školního období zpravidla dokáže*).

⁵⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 9

⁵¹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 13

Vzdělávací oblasti

- 1) Dítě a jeho tělo (biologické).
- 2) Dítě a jeho psychika (psychologické).
 - a) Jazyk a řeč.
 - b) Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie.
 - c) Sebepojetí, city, vůle.
- 3) Dítě a ten druhý (interpersonální).
- 4) Dítě a společnost (sociálně-kulturní).
- 5) Dítě a svět (environmentální).

4.3 Hudební výchova v obsahu vzdělávání RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu dává především důraz na celkový rozvoj osobnosti, a to po stránce psychické i fyzické. K psychickému vývoji dítěte v podstatě patří všechny hudební činnosti. V předškolním vzdělávání dáváme přednost především zpěvu a pohybu. Tyto činnosti vedou k uvolnění psychického napětí a získání optimistického názoru na svět.

Po podrobném prostudování obsahu RVP PV a hudební výchovy dojdeme k závěru, že hudební výchova je obsažena ve všech pěti vzdělávacích oblastech. Rozdíl záleží pouze na intenzitě a důrazu, důraz je pokládán na hudební výchovu v jednotlivých oblastech.⁵²

4.3.1 Dítě a jeho tělo

Hudební výchova a s ní spojená pohybová aktivita dítěte stimuluje a podporuje růst, fyzikou pohodu, neurosvalový vývoj, rozvoj manipulačních i pohybových dovedností, zlepšuje zdravotní a pohybovou kulturu, tělesnou zdatnost, vede ke zdravým životním postojům a návykům a učí je sebeobslužným dovednostem.

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí.*

⁵² LIŠKOVÁ, Marie. *Metodický portál*. [online]. 2005 [cit. 2014-11-24]. Hudební výchova a vzdělávací obsah RVP PV. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/394/hudebni-vychova-a-vzdelavaci-obsah-rvp-pv.html/>

- 2) *Rozvoj a užívání všech smyslů.*
- 3) *Osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě.*
- 4) *Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí.⁵³*

Nabízené činnosti

- 1) Pohybové činnosti jako chůze, běh, cval, skoky a poskoky, přeskoky, výskoky, seskoky, lezení, plazení.
- 2) Chůze a běh s reakcí na změnu tempa hudby.
- 3) Vyjádření změny tempa se zapojením celého těla a rekvizit (šátky, stužky).
- 4) Hry hudební, hudebně pohybové, smyslové, psychomotorické, taneční.
- 5) Zrychlování chůze a běhu s využitím zpěvu a hudebního doprovodu.
- 6) Činnosti a hry zaměřené k poznávání lidského těla a jeho částí, např.: *Hlava, ramena, kolena, palce, Moje ruce, moje tělo.*
- 7) Manipulační činnosti, jednoduché úkony s předměty, nástroji, náčiním, materiálem, pomůckami.

4.3.2 Dítě a jeho psychika

Hudební výchova a s ní spojená pohybová aktivita podporuje psychickou zdatnost, duševní pohodu a odolnost dítěte, rozvíjení jeho řeči, jazyka, intelektu, poznávacích procesů, funkcí, dále jeho vůle, citů, jeho sebenahlížení a sebepojetí, kreativitu, sebevyjádření, stimuluje osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzuje je v dalším poznávání, učení a rozvoji.

Tato oblast ještě zahrnuje tři podoblasti, a to: Jazyk a řeč; Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, city a vůle.

Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování).*

⁵³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 14

- 2) *Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.*
- 3) *Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické).⁵⁴*

Nabízené činnosti

- 1) Prohlubování schopnosti sluku rozeznat výšku, intenzitu, délku a trvání tónů;
- 2) Rozlišovat délky slov – vytleskávání, s obrázky, rytmizace slov s pohybem;
- 3) Artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy jako rozlišování slabik či hlásek za začátku a na konci slova, slovní hádanky, vokální činnosti;
- 4) Správné dýchání při zpěvu, řeči, pohybových činnostech
- 5) Slovní projev na určité téma, vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo co shlédlo;
- 6) Dramatizace, zpěv, přednes, recitace;
- 7) Hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, hluků, směr - odkud zvuk přichází?

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie.*
- 2) *Vytváření základů pro práci s informacemi.⁵⁵*

Nabízené činnosti

- 1) Smyslové hry - zaměřené na rozvoj a cvičení vnímání a postřehu, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti apod., např.: *Ztracená písnička, Co zmizelo? Na kukačku.*

⁵⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 16

⁵⁵ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 18

- 2) Hry rozvíjející představivost a fantazii (hudební, taneční či dramatické aktivity) – spontánní cvičení na písničku s nápodobou, např.: *Nedokončená písnička*.
- 3) Hry a aktivity zaměřené ke cvičení různých podob paměti (obrazné a pojmové, mechanické a logické), např.: *Kimova hra* - obrázky hudebních nástrojů, básničky, písničky, rýmovačky.
- 4) Hry a praktické úkony procvičující orientaci v prostoru i v rovině, např.: *Zvonečku zacinkej*.

Sebepojetí, city, vůle

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebevědomí, osobní spokojenosti).*
- 2) *Rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat.*
- 3) *Rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.*
- 4) *Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání.*
- 5) *Získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci.⁵⁶*

Nabízené činnosti

- 1) Činnosti zajišťující radost a spokojenost, vyvolávající veselí a pohodu – zpívat si pro radost písničky, které máme rádi.
- 2) Činnosti s viditelným cílem a výsledkem, v nichž může být dítě úspěšné.
- 3) Činnosti vyžadující (umožňující) samostatné vystupování, vyjadřování – besídka, hra na zpěváčka, na učitelku se záměrem předcvičovat.
- 4) Estetické a tvůrčí činnosti (slovesné, dramatické, literární, hudební, pohybové).

4.3.3 Dítě a ten druhý

Hudební výchova a s ní spojená pohybová aktivita podporuje formování vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posiluje, kultivuje a obohacuje jejich oboustrannou komunikaci a zajišťuje pohodu těchto vztahů.

⁵⁶ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 19-20

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.).*
- 2) *Vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.).*
- 3) *Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních⁵⁷*

Nabízené činnosti

- 1) Verbální i neverbální komunikační aktivity dítěte s druhým dítětem i s dospělým.
- 2) Hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry – *Na sochy, Představujeme povolání, Kdo pískal?*
- 3) Činnosti podporující sblížení dětí, co znamená přísloví: *V nouzi poznáš přítele, Poznávání kamaráda.*
- 4) Hry a modelové situace, v nichž se dítě učí přijímat a respektovat druhého – nácvik a předvádění tanečních kreačí.

4.3.4 Dítě a společnost

V této oblasti sociálně - kulturní hudební výchova a s ní spojená pohybová aktivita uvádí dítě do společenství ostatních lidí, do pravidel koexistence s ostatními, uvádí do světa duchovních i materiálních hodnot, kultury a umění, pomáhá dítěti osvojit si nebytné dovednosti, postoje i návyky a umožní mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny.*
- 2) *Vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat.*
- 3) *Rozvoj společenského i estetického vkusu.⁵⁸*

⁵⁷ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 21

Nabízené činnosti

- 1) Přípravy a realizace společných slavností jako jsou oslavy výročí, slavnosti zvyků a tradic, sportovní akce, kulturní programy apod. (oslavy narozenin, svátků, MDD, karneval, čarodějnice, vynášení Moreny, vánoční tradice, Velikonoce).
- 2) Tvůrčí činnosti hudební, hudebně pohybové, dramatické apod. podněcující produktivnost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování (dovednost hrát na hudební nástroje na známou písničku).
- 3) Vnímání slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (hudebních skladeb, poslech pohádek, příběhů, veršů, a písní, sledování dramatizací, divadelních scének).
- 4) Poznávání se s dramatickým a hudebním uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě (knihovna, divadelní představení, hasiči, policie).
- 5) Sladit pohyb, citový zážitek ve spojitosti se známou písničkou.

4.3.5 Dítě a svět

V environmentální oblasti založit u dítěte přirozené povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí, začínající nejbližším okolím a končícím globálními problémy celosvětového dosahu a vytvořit elementární základy pro odpovědný a otevřený postoj dítěte k životnímu prostředí.⁵⁹

Dílčí vzdělávací cíle

- 1) *Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.*
- 2) *Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách.*
- 3) *Poznávání jiných kultur.*

⁵⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 23-24

⁵⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. 45 s.

4) *Osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy.*⁶⁰

Nabízené činnosti

- 1) Reálné užívání hraček a dalších předmětů a pomůcek, se kterými se dítě běžně setkává – cvičební pomůcky, hudební nástroje, rekvizity (šátky, stuhy...).
- 2) Práce s obrazovým materiálem, s literárními texty, využívání encyklopedií.
- 3) Kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, poslech, objevování), např.: „*Proč hrajeme správně na hudební nástroje? Proč nesmíme křičet při zpívání? Proč nesmíme při cvičení mluvit?*“

⁶⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. s. 26

5 Klavírní miniatury

5.1 Klavírní miniatura „Švihadlo“^{61,62}

5.1.1 Hudební dílo jako zdroj poznatků

Sledujeme delší skladbičku v houslovém klíči, ve 4/8 taktu a formě *a b a*. První část skladby se hraje ve staccatu – krátce, dále také ve forte – hlasitě, silně, allegro - rychle, vesele, marcato - výrazně. Pravá ruka doprovází ve dvojhmatech a levá ruka v osminových hodnotách. Druhá část skladby se hraje v pianu – potichu, ale přesto s výrazem – espressivo pravé ruky v legatu - vázaně doprovází levou ruku staccatové souzvuky. Následuje opakování formy *a*. Melodií skladbičky rozvíjíme představivost dětí podle vnímání melodie a doprovodu.

5.1.2 Motivace

Milé děti, poslechneme si příběh, který nám bude vyprávět klavír. Skladbičku zahrají dvakrát, nejdříve se zaposlouchejte do skladbičky, o čem by nám mohla vyprávět a po druhé si zavřete oči a zkuste vnímat všechny tóny. Dobře poslouchejte, já se vás pak na něco ohledně naší skladbičky zeptám.

5.1.3 Seznámení s miniaturou

Zahrají dětem skladbu 2 x a děti rozlišují a evokují jednotlivé zvuky a říkají, co jim připomínají.

5.1.4 Asociační rozhovor

Zahrají dětem skladbu po 4 taktech. Společné rozebírání celé skladbičky.

Co vám skladbička připomínala?(zvíře, hračka, cvičební nářadí, švihadlo)

Napadá vás, při čem bychom mohli skladbu využít? (cvičení, pohyb, tanec)

Jaké jste měly pocity, když nám klavír vyprávěl? (radost, klid, smutek, strach)

A co myslíte, jaká ta skladba byla? (smutná, veselá, rychlá, pomalá)

Mohla bych vám napovědět básničkou, o čem nám vlastně klavír hrál, chcete?

⁶¹ Viz příloha č. 1

⁶² Viz příloha č. 2

Švihadlo – E. Willingová

Nedávno mě napadlo, k čemu máme švihadlo?

Zatočené jako had leží, čeká, dřímá snad?

Vstávej, hade, nesmíš spát, budeme si s tebou hrát!

Vlň se málo, nebo víc - přeskočím tě jako nic.⁶³

Poznal někdo, jak by se mohla jmenovat skladbička? Ano, je to švihadlo.

5.1.5 Jak to řekla hudba?

Kladu dětem otázky a dávám i na výběr z této nabídky odpovědí:

Kdo se nám představil jako první? Odpověď: Švihadlo

Kdo se představil, jako druhý? Odpověď: Holčička skákající přes švihadlo

Jaká je melodie? Odpověď: rychlá x pomalá?

Jaké měla tóny? Odpověď: hluboké x vysoké?

Jak se hrála? Odpověď: potichu x nahlas?

Hrála se? Odpověď: krátce x dlouze?

Jak na vás působila? Odpověď: radostně x smutně?

5.1.6 Kdy by byla melodie...

Zaposloucháme se do melodie a představíme si, co by se nám melodie proměnila, kdyby byla například....?

Kdyby byla melodie barvou, jaká by asi byla?

Nabídka odpovědí: černá, tmavá, hnědá, modrá, ale určitě ne žlutá, oranžová...

Kdyby byla melodie počasím, jaké by asi bylo?

Nabídka odpovědí: slunečné, zamračené, deštivé, chladné, teplé, větrné...

Kdyby se melodie proměnila v holčičku, co skákala přes švihadlo, jak by se mohla jmenovat?

Nabídka odpovědí: Adélka, Anička, Lenička, Terežka, Verunka...

Kdyby byla melodie kluk, který chtěl vyzkoušet skákat přes švihadlo, jak by se mohl jmenovat?

Nabídka odpovědí: Honzík, Pavlík, Lukášek, Filípek, Kubiček...

⁶³WILINGOVÁ, E. Švihadlo. In: *Versování* [online]. 2009. vyd. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://versovani.blogspot.cz/2010/03/svihadlo-e-willingova.html>

5.1.7 Hra na tělo

Dnes si, děti, proměníme svoje tělo v hudební nástroj a zkusíme si na ten náš nástroj zahrát.

První řádek 1. – 4. takt: pleskání rukou o přední stranu stehen – rytmus.

Druhý řádek 5. – 8. takt: důrazný dopad celých nohou na podlahu – rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: mušličky – spojením prstů obou rukou do sebe – rytmus.

Čtvrtý řádek 13. – 16. takt: odpružené pleskání – obě ruce střídavě pravou a levou pleskají o boční stranu stehen.

Pátý řádek 17. – 20. takt: důrazný dopad celého chodila na podlahu, střídavě pravá a levá noha - metrum.

Pátý a šestý řádek 21. -24. takt: pleskání rukou o přední stranu stehen, střídavě pravá a levá ruka – metrum.

Šestý a sedmý řádek 25. – 28. takt: důrazný dopad celého chodila na podlahu, střídavě pravá a levá noha - metrum.

Sedmý řádek 29. – 32. takt: pleskání dvou prstů o dlaň – rytmus.

První řádek 1. – 4. takt: pleskání rukou o přední stranu stehen – rytmus.

Druhý řádek 5. – 8. takt: důrazný dopad celých nohou na podlahu – rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: mušličky – spojením prstů obou rukou do sebe – rytmus.

Čtvrtý řádek 13. – 16. takt: odpružené pleskání – obě ruce střídavě pravou a levou pleskají o boční stranu stehen.

5.1.8 Pohybová hra

Autor: Iveta Zavadilová

Název: Míček na procházce

Pomůcky: Overbally

Motivace: *Povím vám, děti, příběh o malém míčku, který se rozhodl, že si jednoho krásného slunečného dne vyjde na procházku. Děti si s ním hrály celé dny doma a on vůbec nevěděl, jak to na druhé straně plotu vlastně vypadá. Tak se rozhodl, že se půjde do světa podívat sám. A my mu, děti, pomůžeme, ano? Aby se nám někde neztratil.*

Obsah: Rozdám dětem barevné overbally. Podle melodie skladbičky budeme napodobovat pohyb míčků.

Varianty

- a) *První část skladby 1. - 16. takt:* děti běhají do rytmu a melodie;
Druhá část skladby 17. – 32. takt: poskakujeme, střídáme pravou a levou nohu;
Třetí část skladby opakování 1. – 16. takt: děti běhají do rytmu a melodie;
- b) *První část skladby 1. – 16. takt* - kutálení míče po podlaze;
Druhá část skladby 17. – 32. takt: vyhazování míče do výšky a chycnutím zpět;
Třetí část skladby opakování 1. – 16. takt: kutálení míče po podlaze;
- c) *První část skladby 1. – 16. takt:* děti běhají do rytmu a melodie s míčem na hlavě;
Druhá část skladby 17. – 32. takt: podávání míče mezi nohama, střídavě pravou a levou nohou;
Třetí část skladby opakování 1. - 16. takt: děti běhají do rytmu melodie s míčem na hlavě.

5.1.9 Pantomimický pohyb

Motivace: *Jestli pak, děti, víte, jak vypadá švihadlo? Ano, je to dlouhý provaz, který má na každém konci držadla na ruce. A víte, co se s takovým švihadlem dělá? Ano cvičí. Tak si teď představíme, že máme takové švihadlo v ruce a budeme podle melodie skladbičky napodobovat přeskokování přes švihadlo.*

První řádek 1. – 4. takt: poskoky snožmo, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

Druhý řádek 5. – 8. takt: poskoky snožmo, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: poskoky snožmo, pohyby ruko, točení švihadla – rytmus.

Čtvrtý řádek 13. – 16. takt: poskoky snožmo, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

Pátý řádek 17. – 20. takt: poskoky na pravé noze, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

Pátý a šestý řádek 21. – 24. takt: poskoky na levé noze, pohyby rukou, točení švihadla – rytmus.

Šestý a sedmý řádek 25-28 takt: poskoky na pravé noze, pohyby rukou, točení švihadla – rytmus.

Sedmý řádek 29. – 32. takt: poskoky na levé noze, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

První řádek 1. – 4. takt: poskoky snožmo, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

Druhý řádek 5. – 8. takt: poskoky snožmo, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: poskoky snožmo, pohyby ruko, točení švihadla – rytmus.

Čtvrtý řádek 13. – 16. takt: poskoky snožmo, pohyby rukou, točení švihadla - rytmus.

5.1.10 Instrumentální zvukomalba

Děti vyzkoušíme si, zahrát převážně s dřevěnými hudebními nástroji a doprovodíme naši skladbičku. Vybrala bych tyto nástroje například: dřevěné tyčky, kastaněty, dřevěný blok, drhlo a dřevěná vajíčka.

První řádek 1. – 4. takt: dřevěné tyčky – rytmus.⁶⁴

Druhý řádek 5. – 8. takt: kastaněty – rytmus.⁶⁵

Třetí řádek 9. – 12. takt: dřevěný blok – rytmus.

Čtvrtý řádek 13. -16. takt: dřevěná vajíčka – rytmus.

Pátý řádek 17. – 20. takt: drhlo - takt.

Pátý a šestý řádek 21. -24. takt: drhlo střídáním směru - takt.

Šestý a sedmý řádek 25. – 28. takt: otočit rukojetí řehtačky, druhá ruka drží korpus - takt.

Sedmý řádek 29. – 32. takt: otočit rukojetí řehtačky, druhá ruka drží korpus – takt.

První řádek 1. - 4. takt: dřevěné tyčky – rytmus.

Druhý řádek 5. - 8 takt: kastaněty – rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: dřevěný blok – rytmus.

Čtvrtý řádek 13. – 16. takt: dřevěná vajíčka – rytmus.

5.1.11 Taneční prvky s rekvizitami

Autor: Iveta Zavadilová

Název: Barevné hrátky

Pomůcky: barevný padák, míčky

Motivace: *Dnes si, děti, vyzkoušíme, jestli máme dobrý postřeh a také sílu. Kdo mi pomůže uhlídat neposedné míčky? Zkusíme si, hru s padákem, který si pohrává s barevnými míčky ze strany na stranu, dále také, jestli dokážeme míčky kutálet po padáku dokola, a nakonec vyzkoušíme, jestli umí míčky poskakovat.*

Obsah: Děti stojí v kruhu a každý drží za poutko padák. Učitelka vysype lehké míčky doprostřed padáku. Děti musí dávat pozor, aby míčky nevypadaly. Zkusíme nejdřív hru, aby nám míček nevypadl žádným směrem. Když děti zvládnou tuto koordinaci, zkusíme, aby míčky poskakovaly.⁶⁶

⁶⁴ Viz příloha č. 3

⁶⁵ Viz příloha č. 4

⁶⁶ Viz příloha č. 5

Dáme padák společně k zemi a rychle zvedneme a několikrát opakujeme a míčky začnou na padáku skákat. A na závěr zkusíme míčky kutálet⁶⁷ jedním směrem po padáku. Děti se postupně pohybují ze stoje do dřepu a opačně. Všechny hry zúčastněné velmi baví a nejvíce se jim líbí poskakování míčků.

Název: Třepetalková rošáda

Autor: Iveta Zavadilová

Pomůcky: Barevné třepetalky

Motivace: *Dnes si, děti, vyzkoušíme, jak máme šikovné ručičky. Kdo má ručičky, tak na mě zamává a zatleská. A teď si rozdáme barvené třepetalky a vyzkoušíme si, jestli to opravdu zvládneme.*

Obsah: Děti se rozmístí po herně, aby měly každý prostor. Každý si může vybrat barvu třepetalky (žlutá, růžová, modrá, zelená), s kterou budou cvičit podle učitelky.

První řádek 1. - 4. takt: třepetání pravou rukou na pravou stranu – rytmus.

Druhý řádek 5. – 8. takt: třepetání levou rukou na levou stranu – rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: třepetání rukama před sebou – rytmus.⁶⁸

Čtvrtý řádek 13. – 16. takt: třepetání rukama ve dřepu – rytmus.

Pátý řádek 17. – 20. takt: velké kruhy oběma rukama – metrum.

Pátý a šestý řádek 21. - 24. takt: velké kruhy pravou rukou – metrum.

Šestý a sedmý řádek 25. - 28. takt: velké kruhy levou rukou – metrum.

Sedmý řádek 29. – 32. takt: malé kruhy před tělem – metrum.

První řádek 1. – 4. takt: třepetání rukama na pravou stranu vedle těla – rytmus.

Druhý řádek 5. – 8. takt: třepetání rukama na levou stranu vedle těla – rytmus.

Třetí řádek 9. – 12. takt: třepetání rukama nad hlavou – rytmus.⁶⁹

Čtvrtý řádek 13. -16. takt: třepetání rukama ve dřepu – rytmus.

⁶⁷ Viz příloha č. 6

⁶⁸ Viz příloha č. 7

⁶⁹ Viz příloha č. 8

5.2 Klavírní miniatura „Veselá“⁷⁰

5.2.1 Hudební dílo jako zdroj poznatků

Tato skladba je zapsána v houslovém klíči v tónině C dur, ve 4/8 taktu a formě *a b a*. Skladba je hraná ve vivace – živě. První část skladby je pravá ruka hrána v osminových a šestnáctinových hodnotách. Levá ruka hraje v osminových hodnotách hraných ve staccatu. Druhá část začíná v 9. taktu. Pravá ruka se hraje v akordech ve staccatu na druhou a čtvrtovou dobu. Levá ruka hraje melodii, která je maličko rytmicky a melodicky změněná. Závěr skladby uzavírají dva poslední takty, v tempovém označení *poco rit.* – pomalu zpomalovat.

5.2.2 Motivace

Milé děti, dnes si poslechneme úplně jiný příběh, než jsme poslouchali včera. Kdo si pamatuje, kdo nám tu skladbičku včera zahrál? Ano, pan klavír. Tak si hezky sedněte a pořádně se zaposlouchejte se, o čem by nám mohla vyprávět. Až vám ji zahrají podruhé, můžete si zavřít oči a zkusit si pod tou melodií něco představit. Můžu vám prozradit, že to bude nálada, kterou často máte, když se radujete.

5.2.3 Seznámení s miniaturou

Skladbičku dětem zahrají dvakrát a snažím se evokovat jednotlivé tóny, zvuky, melodie, co jim říkají nebo připomínají.

5.2.4 Asociační rozhovor

Skladbu dětem zahrají po řádcích a společně budeme celou rozebírat. Kladu dětem otázky, které by jim mohla skladba připomenout.

Jak na vás skladba působila? (vesele, radostně, hravě, s úsměvem?)

Napadá vás, která nálada by v této skladbičce mohla vystupovat? Můžu Vám maličko poradit? (udělám veselý rozzářený obličej). Už víte? Jaký mám obličej?

Smutný nebo veselý? Ano, veselý, správně. Skladbička je veselá a my s ní dnes budeme zase pohrávat.

⁷⁰ Viz příloha č. 9

5.2.5 Jak to řekla hudba?

Kladu dětem otázky a k tomu jim dávám na výběr i z této nabídky odpovědí.

Jak na vás působila? Odpověď: vesele x smutně?

Jaká je melodie? Odpověď: rychlá x pomalá?

Jaké má tóny? Odpověď: hluboké x vysoké?

Jak se hrála? Odpověď: silně x slabě?

Hrála se také? Odpověď: krátce x dlouze?

5.2.6 Kdy by byla melodie...

Zaposloucháme se do melodie a představíme si, co by to bylo, kdyby se nám melodie proměnila v...?

Kdyby byla melodie zvířátkem, jaké by asi bylo?

Nabídka odpovědí: kočka, myš, pes, zajíc, ovce, had...

Kdyby byla melodie náladou, jaká by asi byla?

Nabídka odpovědí: radostná, veselá, usmívající se, smutná, utrápená, rozzářená...

Kdyby byla melodie barvou, jaká by asi byla?

Nabídka odpovědí: černá, hnědá, modrá, žlutá, červená, oranžová...

Kdyby byla melodie počasím, jaké by asi bylo?

Nabídka odpovědí: slunečné, zamračené, deštivé, chladné, teplé, větrné...

5.2.7 Hra na tělo

Pamatujete si, jak jsme si včera zahráli na tělo? Zkusíme si to také, ale s tou naší veselou skladbičkou.

První řádek 1. – 4. takt: podupy obou špiček o podlahu – rytmus;

Druhý řádek 5. – 8. takt: podupy špičkou, střídavě pravá, levá o podlahu – rytmus;

Druhý a třetí řádek 9. – 12. takt: pleskání obou rukou o stehna – rytmus;⁷¹

Třetí a čtvrtý řádek 13. – 16. takt: pleskání rukou střídavě o boky stehen – rytmus;

Čtvrtý a pátý řádek 17. – 22. takt: podupy nohou, střídavě pravá, levá o podlahu - rytmus;

Pátý řádek 23. – 24. takt: ruce na obličej, takt.

⁷¹ Viz příloha č. 10

5.2.8 Pohybová hra

Autor: Iveta Zavadilová

Název: Kočka a myš

Motivace: *Určitě znáte hru na kočku a myš. A my si dnes na ně zahrajeme. Ale bude to trochu jiná hra. Budeme běhat podle melodie skladbičky. V první části se nám představí myška, kdo ví, jak taková myš vypadá? Je malá, šedá. V druhé části se objeví kočka, hledá myšku, kterou by si ulovila. A v té třetí ji uvidí a myška se snaží co nejrychleji schovat do svého domečku.*

Obsah:

První část 1. – 8. takt: děti běhají po třídě a napodobují myšku, ruce mají přihrčené pod bradou a nožky cupitají do rytmu melodie.⁷²

Druhá část 9. – 16. takt: přiběhne kočka a leze po čtyřech, vyhlíží nějakou myšku, kterou by si ulovila.⁷³

Třetí část 17. – 22. takt: myška zahlídla kočku a snaží se najít nějakou díрку, do které by se mohla rychle schovat.

Čtvrtá část 23. – 24. takt: myška se schová do dírky.

5.2.9 Pantomimický pohyb

Motivace: *Zahrajeme si na myšku a kočku na svém místečku a budeme je jen napodobovat výrazy a pohybem. Nikdo nebude povídat nebo dělat nějaké zvuky.*

První řádek 1. – 4. takt: vykulená očka, ruce u krku, nožky cupitají na místě.

Druhý řádek 5. – 8. takt: vykulená očka, ruce u krku, nožky cupitají na místě.

Druhý a třetí řádek 9. – 12. takt: z rukou uděláme drápky, které se pohybují všemi směry, nos čenichá, pusa našpulená.⁷⁴

Třetí a čtvrtý řádek 13. – 16. takt: z rukou uděláme drápky, které se pohybují všemi směry, nos čenichá, pusa našpulená;

Čtvrtý a pátý řádek 17. – 22. takt: vykulená očka, ruce u krku, nožky cupitají na místě.

Pátý řádek 23. – 24. takt: schování hlavy mezi kolena, myška je v domečku.

⁷² Viz příloha č. 11

⁷³ Viz příloha č. 12

⁷⁴ Viz příloha č. 13

5.2.10 Instrumentální zvukomalba

Tato skladbička je velmi veselá a rytmická, proto si ji doplníme o hudební nástroje. Zkusí si někdo z vás říci, které by se nám hodil? Já bych určitě zvolila dřevěné tyčky, dřevěný blok, ale také by šla rumbakoule, tamburína, drhlo, kastaněty a na závěr triangel.

Varianta

a) *První část 1. – 8. takt: dřevěné tyčky – rytmus.*

Druhá část 9. – 16. takt: kastaněty – rytmus.⁷⁵

Třetí část 17. – 22. takt: rumbakoule – rytmus.⁷⁶

Čtvrtá část 23. -24. takt: tamburína – metrum.

b) *První část 1. – 8. takt: dřevěná vajíčka – rytmus;*

Druhá část 9. – 16. takt: drhlo, drhneme tyčkou střídavým směrem – metrum.

Třetí část 17. – 22. takt: dřevěný blok – rytmus.

Čtvrtá část 23 -24 takt: triangel – metrum.

5.2.11 Taneční prvky s rekvizitami

Autor: Iveta Zavadilová

Název: Kočka a myš

Pomůcky: padák

Motivace: *Děti, dobře víte, že když má kočka hlad, tak si ráda smlsne na myšce. Pamatujete si tu básničku: Myšičko myš, pojd' ke mně blíž. Nepůjdu kocourku, nebo mě sníš. A my si dnes na kočku a myš zahrajeme netradičním způsobem, a to s padákem, který nám pomůže myšce se pěkně schovat.*

Obsah: Rozdělám padák, děti se chytí poutek barevného padáku a hra může začít.

Varianta

a) *První část 1. – 8. takt: točení padáku dokola, nohy cupitají, jako když běží myš.*

Druhá část 9. – 16. takt: stoj na místě, pohyby rukou nahoru a dolů – kočka.

Třetí část 17. – 22. takt: točení padáku dokola, nohy cupitají, jako když běží myš.

Čtvrtá část 23. - 24. takt: zvedneme padák a děti se pod něj schovají.⁷⁷

⁷⁵ Viz příloha č. 14

⁷⁶ Viz příloha č. 15

⁷⁷ Viz příloha č. 16

- b) *První část 1. – 8. takt:* držíme padák a cupitáme doprostřed a zase zpět.⁷⁸
Druhá část 9. – 16. takt: držíme za poutka a běžíme dokola.
Třetí část 17. – 22. takt: držíme padák a cupitáme doprostřed a zase zpět.
Čtvrtá část 23. – 24. takt: zvedneme padák a děti se pod něj schovají.

Autor: Iveta Zavadilová

Název: Veselý prožitek

Pomůcky: stuhy

Motivace: *Dnes si vyzkoušíme něco nového. Vyrobita jsem pro vás tyhle barevné stuhy, se kterými si dnes zkusíme vyjádřit radost a veselost z naší skladbičky. Kdo ví, jakou zvedám barvu stuhy? Žlutá, červená, modrá, fialková, zelená.*

Obsah: Děti si vyberou dle vlastního uvážení, jaká se jim líbí barva, dvě stuhy.

Pustím skladbičky a ukážu, jak budeme se stuhami cvičit.

První řádek 1. – 4. takt: střídavé pohyby rukou na pravou stranu.⁷⁹

Druhý řádek 5. – 8. takt: střídavé pohyby rukou na levou stranu.

Druhý a třetí řádek 9. – 12. takt: velké kruhy oběma rukama před tělem.⁸⁰

Třetí a čtvrtý řádek 13. – 16. takt: velké kruhy oběma rukama před tělem.

Čtvrtý a pátý řádek 17.– 22. takt: střídavé pohyby rukou před tělem.

Pátý řádek 23. – 24. takt: výskok do dřepu, mrsknutí stuhy o zem.

⁷⁸ Viz příloha č. 17

⁷⁹ Viz příloha č. 18

⁸⁰ Viz příloha č. 19

5.3 Klavírní miniatura „Smutná“⁸¹

5.3.1 Hudební dílo jako zdroj poznatků

Představuje se nám kontrastní mollová skladba ve $\frac{3}{4}$ taktu, ve formě aba, v tónině d moll. Klavírní skladba se hraje v andante – krokem. V celé skladbě hraje pravá ruka melodii a levá doprovází. První část začíná v dominantě, levá ruka se přidává v terciích. Druhá část je v tónině g moll. V třetím dílu nastává změna. V levé ruce vložena imitace, a tím se rozšiřuje.

5.3.2 Motivace

Milé děti, vzpomínáte si, jakou skladbičku jsem vám hrála posledně? Jak se jmenovala? Ano, jmenovala se Veselá. A já vám dnes zahraji úplně jinou skladbičku, která bude opakem té minulé. Dobře poslouchejte a přemýšlejte, jak by se mohla jmenovat.

5.3.3 Seznámení s miniaturou

Zahraji dětem skladbu dvakrát a děti rozlišují a evokují jednotlivé zvuky a říkají, co jim připomínají.

5.3.4 Asociační rozhovor

Zahraji dětem skladbu po částech a postupně ji společně rozebereme.
Co jste při skladbě cítili? (smutek, pláč, stesk, úzkost) O čem by asi mohla být o jaké náladě? Když předchozí skladba byla veselá, tak tahle nám vypráví o...smutku. Byly jste někdy smutní? Proč jsme smutní, protože se nám může stýskat po mamince, tatínkovi. Nikdo za to se nemusí stydět. I dospělým se stýská a někdy pláčou, proto se nikdy nikomu nesmějeme.

5.3.5 Jak to řekla hudba?

Kladu dětem otázky a k tomu jim dávám na výběr i z této nabídky odpovědí.

Jak na vás působila? Odpověď: vesele x smutně?

Jaká je melodie? Odpověď: rychlá x pomalá?

Jaké má tóny? Odpověď: hluboké x vysoké?

Jak se hrála? Odpověď: silně x slabě? krátce x dlouze?

⁸¹ Viz příloha č. 20

5.3.6 Kdy by byla melodie...

Zaposloucháme se do melodie a představíme si, co by to bylo, kdyby se melodie proměnila v...?

Kdyby byla melodie náladou, jaká by asi byla?

Nabídka odpovědí: smutná, úzkostlivá, plačtivá, usměvavá, spokojená?

Kdyby byla melodie zvířátkem, jaké by to bylo?

Nabídka odpovědí: ptáci, labuť, had, kočka...

Kdyby byla melodie barvou, jaká by asi byla?

Nabídka odpovědí: černá, tmavá, hnědá, modrá, ale určitě ne žlutá, oranžová...

Kdyby byla melodie počasím, jaké by asi bylo?

Nabídka odpovědí: slunečné, zamračené, deštivé, chladné, teplé, větrné...

5.3.7 Hra na tělo

Motivace: *Naše skladbička se jmenuje smutná, tak si představíme, že naše tělo je unavené a smutné. Proměníme naše prstíky plné energie, kterými pomalými pohyby budeme poklepávat části těla, abychom naše tělo v plné síle a energie.*

Obsah: Prstíky cestují po celou skladbu po částech těla.

- a) Pravá noha;
- b) Levá noha;
- c) Pravá ruka;⁸²
- d) Levá ruka;
- e) Bříško;
- f) Pravé rameno;
- g) Levé rameno;
- h) Tváře.⁸³

5.3.8 Pantomimický pohyb

Motivace: *Zahrajeme si na labutě, jsou to ptáci, kteří mají velká křídla, krásné bílé peří. Labutě létají pomalu, plují si na jezírkách a my se teď v takové labutě proměníme. A podle melodie skladby vyjádříme pohyb labutí.*

⁸² Viz příloha č. 21

⁸³ Viz příloha č. 22

Obsah:

První část 1. – 8. takt: labuť létají pomalu a procítěně po herně.⁸⁴

Druhá část 9. – 16. takt: sednou si do dřepu, napodobují, že pijí a jedí, některé si mohou odpočnout a dokonce usnou.⁸⁵

Třetí část 17. takt: – pomalu vstanou, probudí se a letí zase po herně dál a ke konci skladby si někde sednou, jakože doletěly do místa, kam chtěly.

Reflexe: Děti dokázaly skladbičku procítit, pomalými pohyby pantomimicky tvárnily labuť a myslím, že tato skladba byla vhodná na zklidnění po jakékoli rušné části či pohybové hře.

5.3.9 Taneční prvky s rekvizitami

Autor: Iveta Zavadilová

Název: Prožitek s šátky

Pomůcky: šátky

Motivace: *Skladbička Smutná, je velmi krásná a procítěná, proto jsem si pro vás na závěr připravila taneček se šátky. Zkusíme procítit pomocí šátků melodii skladby.*

Obsah:

První část 1. – 4. takt: pravá ruka drží šátek, vnější kruhový oblouk směrem od břicha k hlavě, pomalu zpět.

Druhá část 5. – 8. takt: levá ruka drží šátek, vnější kruhový oblouk směrem od břicha k hlavě, pomalu zpět.

Třetí část 9. – 16. takt: šátek držíme oběma rukama, pomalu s ním vlníme před tělem nad hlavu, kde chvíli zavlníme a zpět.⁸⁶

Čtvrtá část 17. – 21. takt: šátek držíme oběma rukama a máváme s ním nad hlavou.

Pátá část 22. – 26. takt: šátek držíme oběma rukama a vlníme s ním před tělem, sedáme pomalu do dřepu a šátek v závěru skladby končí na hlavě.⁸⁷

⁸⁴ Viz příloha č. 23

⁸⁵ Viz příloha č. 24

⁸⁶ Viz příloha č. 25

⁸⁷ Viz příloha č. 26

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat realizaci netradičních klavírních miniatur s propojením všech hudebních činností především hudebně pohybových v mé třídě Mateřské školy Čtyřlístek v Rychnově nad Kněžnou.

Teoretickou část bakalářské práce jsem rozčlenila na čtyři kapitoly. V první kapitole se zabývala skladatelem Lubošem Slukou, jeho životem, vzděláním a tvorbou pro děti. V druhé kapitole objasňuji pojem klavírní miniatura a propojení s hudebně pohybovou aktivitou. Třetí kapitola pojednává o konkrétních cílech a prostředcích hudební výchovy v mateřské škole s vymezením základních pojmů. Dále popisuje a rozděluje hudební výchovu do čtyř skupin. Na hlavní pěvecké a poslechové, vedlejší instrumentální a pohybové činnosti využívané v mateřské škole. Čtvrtá kapitola vysvětluje pojem Rámcový vzdělávací program. Analyzuje oblast hudební výchovy z pozice Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Jde o kurikulární dokument, který vymezuje závazné rámce vzdělávání. Jeho využití ve všech oblastech, kde se setkáváme s kategoriemi, jakou jsou dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy v předškolním vzdělávání.

V praktické části jsem vytvořila modelové situace s využitím klavírních miniatur skladatele Luboše Sluky, které jsem propojila s hudebními činnostmi, ale též je rozpracovala do dalších odvětví hudební výchovy. Děti jsem vždy seznámila s klavírní miniaturou, kterou jsme vždy podrobně rozebraly a evokovaly. Zapojila jsem děti do různých asociačních rozhovorů, hry na tělo, pantomimy, instrumentace a tanečních kreací s využitím různých pomůcek, jako jsou padák, stuhy, třepetalky a šátky. Se všemi dětmi se mi pracovalo velmi dobře. Možná proto, že naše třída vyniká především v hudebně pohybových činnostech. Má ráda tanec, hudbu, zpěv a pohyb. Ale též si myslím, že zajímavý moment překvapení, vyzkoušení a obohacení nových činností, které jsou pro ně neznámé, dává dětem větší podnět k soustředění, zaujmutí a především další prohloubení v oblasti hudebně pohybových činností. Děti reagovaly na podněty velice aktivně, velmi dobře se soustředil a do všech činností zapojovaly. Všechny činnosti se mi osvědčily a mohu jen potvrdit, že je děti vyhledávají se slovy: „*Budeme zase hrát ty hry s klavírem, jak jsme hrály minule?*“ A myslím si, že tato slova nám stačí k potěšení a osvědčení, že se činnosti či nové hry dětem opravdu líbily. Doufám, že bakalářská práce bude přínosem nejen pro mě, ale že poslouží jako motivace při využití metod a různých pohybových technik v hudebně pohybové výchově ostatním pedagogům.

Použité informační zdroje

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: Tandem, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. 320 s.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole: Hudební nadílka*. Hradec Králové: Tandem, 2000. ISBN 80-902808-0-3. 55 s.

SLUKA, Luboš. *Klavírní breviř pro mladé i straší pianisty*. Praha: Panton, 1988. ISBN 35-035-88. 30 s.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole (metodika)*. Praha: SNP, 1990. ISBN 8004249396. 387 s.

HERDEN, Jaroslav. *Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma: metodické poznámky k učebnicím 1. My pozor dáme a posloucháme, 2. My pozor dáme a (nejen) posloucháme*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1998, 89 s. ISBN 80-718-3126-3. 92s.

D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování: hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 84 s. ISBN 80-717-8232-7. 84 s.

STRNADOVÁ, Karla – ZEZULA, Jiří. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha. Naše vojsko. 1988. 188 s.

VISKUPOVÁ, Božena. *Hudba a pohyb: Hudebně pohybová výchova*. 2. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1987. ISBN 02-016.87. 164 s.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002, Tandem (Orlice). ISBN 80-903-1157-1. s. 41

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-870-0000-5. 45s.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole-Hudba a pohyb, 1. díl*. Nová Paka: FTČ 1997, 2001, ISBN 80-902662-4-X. 55 s.

PROPOPCOVÁ, Michaela. Luboš Sluka - Profil skladatele se zaměřením na instruktivní klavírní tvorbu. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. FIM. 104 s.

VYSLOUŽIL, Jiří. *Hudební slovník pro každého*. 1. vyd. Vizovice: Lipa--A.J. Rychlík, 1995-1998, 2 v. ISBN 80-901199-0-5. 352s.

VYSLOUŽIL, Jiří. *Hudební slovník pro každého*. 1. vyd. Vizovice: Lipa--A.J. Rychlík, 1999, 2 v. ISBN 80-86093-23-9. 638 s.

Internetové zdroje

BEDNÁŘ, Petr. *Město Dobruška: Zpravodaj*. [online]. 2008 [cit. 2014-11-24]. Luboš Sluka: Moudrý skladatel s vlastní planetkou. Dostupné z: <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=469>

MACEK, Petr a kol. *Český hudební slovník osob a institucí*. [online]. 2009. vyd. [cit. 2015-02-16]. Luboš Sluka. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=6076

SLUKA, Luboš. *Luboš Sluka* [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-11-24]. Životopis. Dostupné z: <http://lubosluka.com/zivotopis/>

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodický portál*. [online]. 2005 [cit. 2014-11-24]. Hudební výchova a vzdělávací obsah RVP PV. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/394/hudebni-vychova-a-vzdelavaci-obsah-rvp-pv.html/>

EHLOVÁ, Dana. *Novinky.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-31-04]. Hudební skladatel Luboš Sluka obdržel Zlatou cenu Ochranného svazu autorského. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/vase-zpravy/praha/1043-25617-hudebni-skladatel-lubos-sluka-obdrzel-zlatou-cenu-ochranneho-svazu-autorskeho.html>

WILINGOVÁ, E. *Veršování* [online]. 2009. vyd. [cit. 2015-03-30]. Švihadlo. Dostupné z: <http://versovani.blogspot.cz/2010/03/svihadlo-e-willigova.html>

Notové zdroje

SLUKA, Luboš. *Chvilky u klavíru*. Praha: Panton, 1974.

SLUKA, Luboš. *Hrátky*. Praha: Panton, 1987. Editio Musica Humana, 1999.

Diskografie

SLUKA, Luboš. *Klavírní skladby pro děti*, CD Radioservis. Praha, 2009.

Přílohy

ŠVIHADLO DIE SPRINGSCHNUR SKIPPING – ROPE

Allegro

mf staccato sempre

f marcato

P 1201

Obr. 1 – Švihadlo

Musical score for piano, consisting of five systems of two staves each. The first system shows a simple harmonic accompaniment. The second system ends with "Fine". The third system is marked "espressivo" and "p" with a $\frac{2}{4}$ time signature. The fourth system includes a 5-measure rest and a $\frac{3}{4}$ time signature. The fifth system is marked "rit." and "D.C. al Fine", featuring a $\frac{2}{4}$ time signature and a 3-measure rest.

P 1201

Obr. 2 – Švihadlo

Obr. 3 - Hra na dřevěné tyčky

Obr. 4 - Hra na kastaněty

Obr. 5 – Poskakující míčky

Obr. 6 – Kutálející míčky

Obr. 7 – Třepetalky před sebou

Obr. 8 – Třepetalky nad hlavou

CHVILKY U KLAVÍRU

1. VESELÁ LUSTIG • MERRY

LUBOŠ SLUKA
(* 1928)

Vivace (♩ = 112)

p
senza Ped.
simile
f
p
simile
poco rit.

© 1974 PANTON, Praha

P 1238

All rights reserved. Printed in the Czech Republic

Obr. 9 - Veselá

Obr. 10 – Pleskání rukou o stehna

Obr. 11 – Myška cupitá

Obr. 12 – Kočka leze

Obr. 13 – Pantomima kočka

Obr. 14 – Hra na kastaněty

Obr. 15 – Hra na rumbakoule

Obr. 16 – Myška se schovala do domečku

Obr. 17 - Cupitání myšek

Obr. 18 – Vlnění stuhami doprava

Obr. 19 – Velké kruhy

2. SMUTNÁ TRAURIG • SAD

Andante (♩=72)

The musical score is written for piano in 3/4 time with a tempo marking of Andante (♩=72). It consists of five systems of music. The first system begins with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The second system includes various fingerings such as 1, 2, 4, 1, 5, 4, 1, 1, 3, 5, 1, 1, 4, 1, 2, 1, 5, 1, 4, 1, 2, 1. The third system includes fingerings like 1, 2, 4, 1, 5, 4, 1, 1, 4, 1, 4, 1, 1, 3, 1. The fourth system includes fingerings like 4, 1, 2, 1, 5, 4, 1, 1, 4, 1, 4, 1, 1, 3, 1. The fifth system includes fingerings like 4, 1, 2, 1, 5, 4, 1, 1, 4, 1, 4, 1, 1, 3, 1. Dynamics range from piano (*p*) to mezzo-forte (*mf*).

P 1238

Obr. 20 – Smutná

Obr. 21 – Ťukající prsty po pravé ruce

Obr. 22 – Ťukající prsty na tváře

Obr. 23 – Létající labutě

Obr. 24 – Labutě odpočívají

Obr. 25 – Vlnění šátků před tělem

Obr. 26 - Zakončení s šátkem na hlavě